

RIEŠUTŲ DUONA

Apysakos ir apsakymai

Riešutų duona

[...]

Kaminskas sėdi kabinoje, o Peliūkštis viršuj, tarp spintų, veidrodžių ir puodų įsitaisęs ant sofos su dviem elektros lemputėm rankose.

Tėvas praveria kambario duris ir susijaudinęs sako:

– Ten ji, Kaminskaitė, tavęs laukia.

– Žinau... – sumurmu. – Žinau ir be jūsų... palikit mane ramybėje.

Kaminskas kabinoje sulanksto laikraštį, ir garsiau suburzgia motoras. Liuka prikanda lūpą, grįžteli į mašiną, aš basas kaip stoviu išlekiu į kiemą ir uždusęs šūkteliu:

– Liuka!.. Liuka, palauk!

Ji atsigrįžta, lyg norėdama pulti prie manęs, bet sustoja, ir mes abu apsidairom ir nuleidžiam akis, nes Kaminskas, išlipęs iš kabinos, ir šoferis, ir Peliūkštis su dviem elektros lemputėm rankose, ir mano tikras tėvas, ir net mano išoperuota motina tarpdury, ir mieli kaimynai už tvoros, ir šiaip malonūs pažįstami gatvėje spokso į mus ir laukia spektaklio.

Aš susikišu rankas į kišenes ir sakau išstumdamas šypseną kaip sulytą ir priplaktą šunį:

– Tai išvažiuoji?

– Išvažiuoju, – šypteli Liuka ir skėsteli rankomis.

Liukos batai blizga laku ir varinėm grandinėm, ir apskritai ji visa žvėriškai graži ir šventišškai blizganti, ir jos akys taip pat blizgančios, lyg turėtų keturiasdešimt laipsnių temperatūros. Užaugo ir, kaip sakoma, dar labiau išsiskleis ir išgražės, nors mes visi tuo tarpu galbūt ir kapuose ilsėsime.

– Laimingai! – sakau.

– Laimingai, – sako Liuka ir žiūri man į kojas – nevaikščiok basas, žemė šalta.

– Nieko, – nusijuokiu, – aš užsigrūdinęs.

Liuką sėda į kabiną, Kaminskas pasislenka, ir sunkvežimis pradingsta iš mano akių amžinai, ir paskutinį iš Kaminskių matau Peliūkštį, žongliruojantį su dviem elektros lemputėm.

Ir vėl, velniai griebtų, pradeda lyt.

NEGRĮŽK, LIUKA, NEGRĮŽK, MANO GYVENIME, NIEKADOS

Buvo tylu, ir begalinė, lyg išretinta erdvė priešais, į šoną ir už nugaros spengė ausyse – jokio garso, negirdėti net vėjo, kuris nešė aštrias žemės dulkes ir lyg skutamaisiais peiliukais pjaustė akis.

– Aš baigiu apakt! – Liuka užsimerkusi skaičiavo šovinius ir valė nuo jų smėlį.

Jie artėjo tai pradingdami, tai vėl pasirodydami priekyje, šone ir už nugaros, aštrūs ir mirgantys lyg dulkės, ir staiga išdygo čia pat, ranka pasiekiami.

– NO PASARAN! – suklyčiau, Liuka pakibo man ant kaklo, ir aš, nusimetęs antklodę ir atsimerkęs, pamačiau, jog baigiu praryt raudoną Liukos kaspinę.

Užsidegiau stalinę lempą, kaspinas buvo šlapias ir sudriskęs nuo kramtymo, o mano skrandį pradėjo traukt skausmingi spazmai lyg tuoj vemčiau. Atsikėliau iš lovos ir, lėtai grabinėdamasis sienų lyg mano senelis keičiantis pinigams, išslinkau iš kambario.

Virtuvėj degė šviesa, ir aš girdėjau vienodą taukšėjimą.

Mano tėvas dryžuota pižama ir aštriom kaip nupešto paukščio sparnai mentėm palinkęs skaldė plaktuku riešutus ir metė branduolius į stiklinę permatomą lėkštę. Jis atsistojo lyg mokinys, nusiėmė akinius, nušluostė į pižamą, vėl užsidėjo ir droviai pasakė:

– Šiandien tavo gimimo diena... Aš prisiminiau, kad tu visada mėgdavai riešutus...

– Tai tu iš tikrųjų prisiminei? – paklausiau nustebęs ir gerokai susijaudinęs.

– Pabandysiu iškept riešutų duonos. Gal ir pavyks... – šyptelėjo tėvas ir skėstelėjo rankom. – Tik riešutų mažoka, per vėlai susigriebiau.

Paskui atsikėlė iš lovos mano motina ir pažiūrėjo pravėrusi duris. Ji buvo basa, žemuogėm išmargintais ilgais naktiniais marškiniais ir šypsodamasi rodė žvilgsniu į mano tėvą. Tada uždarė duris, bet greit grįžo į virtuvę ir padovanojo man baltas kelnės, kokias nešioja tik žokėjai, bokso teisėjai ir kai kurie laimingi žmonės.

– Tik nespėjau dar atsiulėt...

Aš apsimoviau baltom kelnėm, buvau gerokai sulysęs, ir jos man buvo per plačios. Ir mano tėvas padėjo plaktuką į šalį ir įdėmiai nužvelgė mane nuo juosmens iki kojų.

– Gražios kelnės, tik gal kiek nepraktiškos.

Galbūt iš tikrųjų su tokiom kelnėm mūsų miestely vaikščiotum lyg balta varna ir tave greitai apdrabstytų purvais, nes nesi nei bokso teisėjas, nei žokėjas, nei... nei...

Susėdom už stalo ir pradėjom švęst mano gimimo dieną, ir mano motina ilgai pasakojo, kaip gimdė mane ir kad aš galėjau gimt negyvas, kaip dujom apnuodytas Irenos Meškutės vaikas. O tėvas pasakojo, kaip jis penkis kartus lakstė nuo ligoninės iki namų, nuo namų iki ligoninės su antklode, vystyklais ir kad kareivis su šautuvu palaikė jį miškinių ryšininku.

– Ačiū jums, tėvai, – pasakiau, – ir tau, Elyte, kad manęs nepamiršot.

– Ką tu šneki, – susijaudino ir net paraudo mano tėvas. – Aš ne toks jau baises sklerotikas, kad tave pamirščiau.

Elytė tik šypsojosi ir negalėjo juoktis, nes jai dar skaudėjo siulė.

Buvo dvylikta valanda, kai aš apkabinau savo tikrą tėvą ir savo tikrą motiną per pečius ir pasakiau:

– Tegū man nudžius ranka, jeigu aš pamirščiau jus, tėvai, ir tave, Elyte.

Ir jie nuėjo miegot grėžiodamiesi ir negalėdami atsižiūrėt į savo tikrą sūnų.

Sutvarkiau virtuvę, išploviau indus, sušlaviau tuščius kevalus ir pasėmiau saują tėvo išgliaudytų riešutų: jie buvo pernykščiai, sudžiūvę, susitraukę ir kartūs – tai ne tie riešutai, tai ne ta riešutų duona, kurios galbūt niekad iš tikrųjų nebuvo ir niekada nebus.

Užgesinu virtuvėj šviesą ir lėtai kramtydamas riešutus sakau:

– Negrįžk, Liuka, negrįžk, mano gyvenime, niekad...

PASKUTINIS SKYRIUS

Finkelšteinas nuo pat vaikystės buvo žydas ir nuo pat vaikystės kirpo plaukus. Finkelšteinas išskleidė naują paklodę, apgaubė mano rankas, kojas, pečius palikdamas tik galvą ir paklausė:

– Kaip?..

Aš pagalvojau ir liūdnai šyptelėjau:

– Plikai, varykit plikai...

Už krosnies džiūvo šlapios malkos ir iš sugadinto radijo taško stengėsi prasimušt tolimesnė lyg vasaros žiogų čirškimas smuikų muzika.

Finkelšteinas suleido pirštus į mano plaukus, pakraipė galvą ir įjungė elektrinę kirpimo mašinėlę. Plaukai krito ir slydo iškrakmolyta paklode žemyn, ant grindų. Finkelšteinas papūtė į mano pakaušį ir pasakė uždusęs:

– Auksas, ne plaukas.

O aš velniai žino kodėl staiga pasiutusiai susigraudinau, suspaudžiau saujoj kuokštą nuosavų gaurų ir begėdiškai prieš veidrodį, viešai ir įžūliai apsižliumbiau, visa laimė, kad dar tyliai, be garso, kaip ciuckis batu smagiai užvažiuotas.

Finkelšteinas išjungė elektrinę kirpimo mašinėlę, nupurtė plaukus ir, žiūrėdamas tik į veidrodį, nušluostė paklode mano drėgną veidą.

– Dešimt kapeikų, – pasakė Finkelšteinas ir išmušė kasoje kvitą.

Aš padaviau jam pinigų, apsilikau paltu, Finkelšteinas atidarė duris, ir aš išmoviau balta ir šlančia galva, o iš dangaus sukdamasis krito pirmas šių metų sniegas...

Tegu sninga, ir apskritai... Ak, pasikarkit, pasikarkit su tuo savo sniegu...

Atostogos

Tada, kai gavau savo pirmąsias atostogas, man buvo aštuoniolika, ir aš nežinojau, kad širdžiai nėra jokių atostogų.

*

Aš papasakosiu apie savo draugą šoferį, kuriam atostogos pasibaigė, kai manšios dar nebuvo prasidėjusios.

Mes susidraugavom prie klubo. Tada mes buvome jau ne vaikai, bet dar ir nesuaugę, ir labai mėgdavom eiti į šokius, nes mūsų nenorėdavo įsileisti. Aš stovėjau kartą priešais klubą ir žiūrėjau, kaip jis, mano būsimasis draugas, jau visą pusvalandį ginčijasi su kontrolieriais. Jis tada dar smulkesnis buvo – vaikas beveik atrodė, ir jį pagaliau netekę kantrybės paėmė už pakarpos ir išspyrė lauk. Jis ne savo noru nulėkė laipteliais žemyn, pabėgėjęs ir išsitiesė ant pilvo. Mergaitės prunkštelėjo, kontrolierius išėjo į lauką ir kvatojosi įsisprendęs į šonus. Mano draugas tirštai nuraudo, pašoko nuo dulkėtos žemės, pervirto per galvą ir šypsodamasis pliaukštelėjo liežuviu:

– Olialia!

Man buvo baisiai gėda, lyg mane patį būtų išspyrė lauk. Aš nuėjau už kampo, jis čiupinėjo kelį ir ašarodamas pasakė:

– Aš tą diedą vis tiek papjausiu.

Padaviau nosinę. Jis atsiraitojo kelnes, nušluostė nubrauktą kelį, paskui akis ir apsižvalgęs beveik pašnibždom paklausė:

– O tos mergičkos... labai juokėsi?

Mes pasiryžom gerokai priraižyti tą kontrolierių ir svarstydami, kaip tai padaryti, ir liedami iš švino kastetus visai susidraugavome. Bet tas pats kontrolierius kitą šeštadienį praleido mus, ir mano draugas, rodydamas į merginų pusę, garsiai pasakė:

– Olialia!

Dabar jis dirbo šoferiu, pūtė dūdą, grojo visur, kur tik reikėdavo, ir nieks nežinojo, kur jam dar teks groti.

Jis nežinojo, kad kažkur senelių namuose gyvena kvailys, Sodininkas kvailys, kaip žmonės vadindavo, norėdami atskirti nuo kito kvailio. Sodininku jį praminė todėl, kad jis smėlėtoj, akmeningoj pakriaušėj už šiukšlių krūvų augino savo sodą – kelias obelis ir serbentų krūmus. Žmonės juokėsi iš Sodininko, ožkos graužė obelaičių žievę, žemė neaugino nei piktžolių. Jis, alsuodamas kaip mirtinai nuvarytas gyvulys, vilko aukštyn į pakriaušę juodžemį, durpes ir vandenį perkepusiai žemei. Pavasarį, kai pražydo obelis, visi sakė, kad Sodininkas pražydo. Jis valandų valandas išstovėdavo savo mažyčiame sode aukštesnis už obelis, kažką burbuliuodamas panosėje ir su didžiausiu liūdesiu stebėdamas, kaip krenta tik užsimezgę obuoliukai. Ir liko tik vienas obuolys, jis noko, ir Sodininkas neskynė jo, kol jis pats, jam bestovint, nukrito ant žemės. Jis sugriebė jį, ilgai vartaliojo rankose, uostė, paskui, šokinėdamas kaip mažas vaikas, dauždamas šonus rankomis ir šūkčiodamas iš susižavėjimo, pasileido į senelių namus. Ir visi žiūrėjo į Sodininko džiaugsmą, čepsėjo lūpomis, kraipė galvas ir išsiskirstė širdy pavydėdami jam tos laimės. Bet Sodininkas ir tada nenurimo, mėtė į orą obuolį, šokinėjo, daužėsi ir obuolys staiga išstrūko jam iš rankų ir ėmė greitai pasišokinėdamas riedėti į pakalnę pro vartus. Sodininkas sustingo pusiau pakeltomis rankomis, jo veidą iškreipė verksmas, ir sudrebėjęs visu kūnu pasileido paskui obuolį. Raudonas, nedidelis vienintelis obuolys išriedėjo į kelią, ir tai buvo Sodininko mirtis.

*

Jis atėjo pas mane, aš paklausiau, kaip jam dabar. Jis skėstelėjo rankomis ir liūdnei pasakė:

– O lia!...

– Tau reikia užsimiršt, – pasakiau ir pasiūliau, kaip senais gerais laikais, nueiti į šokius.

Jis beviltiškai papurtė galvą:

– Man, supranti... po visų tų velnių... ir nepatogu... Argi, sakai, jau galima?..

– Galėsi nešokt.

Aš irgi nešokau, ir mes susėdom dviese ant vienos kėdės.

Merginos ateina, kviečia jį šokti, jis žvilgteli į mane, aš sėdžiu susimąstęs, tada jis apgailėstaudamas išskečia rankas ir liūdnei šypsosi.

– Tau sunku čia? – klausiu, – tau liūdna čia?

Jis nusišypso merginai, pažiūri į mane, patrauko pečiais, paskui linkteli galva:

– Liūdna... o jie šoka laimingi...

– Tu kalbi todėl...

– Aš ir taip nebuvau laimingas... visai laimingas. Tu irgi... nieks nebuvo...

Aš pakylu, jis seka mane, ir mes einame iš salės. Jis šypsosi kažkam ir skėsčioja kažkam rankomis. Mes braunamės durų link, mus stumdo alkūnėmis, kažkas priešaky juokiasi, kažkas patenkintas spragsi pirštais. Aš stengiuosi prisiminti, kada buvau laimingas, bet neprisimenu. O gal išleistuvės mokykloj? Ne, aš tada jaučiau liūdesį, nors dainavau ir šokau. Tada sargas, niaurus bekojis, kažko įsiutęs visų akivaizdoje kirviu sukapojo skambutį ir išėjo iš mokyklos.

Aplink svetimi, savim patenkinti veidai, kurie tikriausiai niekada nejaučia skausmo, kurie nežinia ką galvoja, ir man labiau dabar patinka toks liūdnas ir sukrėstas mano draugas negu tas kasdieninis.

Taip, aš niekada nebuvau laimingas. Galbūt mes buvom laimingi vaikystėj. Bet mes augom, ir liūdesys įsikverbė į mus, nes mes ėmėm galvoti, ir dabar sunku atgauti pranykusį džiaugsmą.

Mano draugas liūdnas, ir kartais atrodo, kad jis niekada nesijuoks po to, kai suvažinėjo Sodininką.

*

Sodininkas gulėjo kruvinas, ištrauktas iš po mano draugo mašinos, nepavijęs savo vienintelio obuolio. Ir žmonės, tylūs ir rūsūs, stovėjo ratu aplink Sodininką ir žiūrėjo į mano draugą. Jis buvo baltas, be lašelio kraujo ir svyrinėjo kaip girtas, paskui suklupo prie Sodininko ir vos girdimai sumurmėjo:

– Aprišt... man... aprišt...

Jis pakėlė galvą į žmones (jie stovėjo kaip siena nebylūs) ir staiga drykstelėjo savo marškinius ir ėmė jais vynioti kruviną Sodininką. Jo alsavimas trūkčiojo, ir žmonės suprato, kad jis rauda viduje. Jie, lyg kažko susigėdę, pasakė:

– Nereikia... nevyنيokit... nereikia...

Atvažiavo milicija, greitoji, ir žmonės, iki šiol stovėję nebylūs ir tartum visai be jausmų, ėmė šaukti:

– Paleiskit šoferį – jis nekaltas... nekaltas!

Sodininkas, senas ir nepilnaprotis, buvo jau nebegyvas, o jaunas, beveik dar vaikas šoferis turėjo gyventi, ir jie gynė jį, ir gailėjosi jo jauno, užmušusio savo kely senį.

*

Kai Sodininką nešė paprastučiam karste, atėjo jis ir jo draugai su varinėmis dūdomis, nors jų nieks nekviatė. Ir lydėjo dūdos Sodininką, kol užkasė jį po žeme, ir grojo mano draugas be perstojo, ir aš mačiau mėlynas gyslas išsišovusias jo smilkiniuose, grojo tada, kai kiti nuvargę nutildavo, ir jo viena triūba skardeno virš aukštų kapinių medžių, – ir nieks nebuvo girdėjęs jo taip grojant. Ir žmonės jautė tada, kad lydi ne pusprotį senį, o žmogų, Sodininką lydi. Virš medžių buvo pilkas dangus, ten laukė mūsų nauji pasauliai – o dūdos lydėjo žmogų, nespėjusį pasiekti tų pasaulių.

Ir kai mes mirsime tolimose, šviesmečių atskirtose nuo gimtosios Žemės planetose jausdami nepasotinamą Žemės alkį, Žemės, vienos vienintelės beribėj žvaigždynų sietuvoje, tegu mus palydi į paskutinę kelionę senos varinės dūdos. Ir jose bus viso mūsų gyvenimo apibendrinimas, ir tada visai kvailai atrodys tas nuolatinis „būti ar nebūti“.

*

– Tu gražiai grojai, – pasakiau aš.

Mes vaikščiojome gatvėmis, ir žmonės sakė jam:

– Gražiai grojai.

Aš noriu, kad visiems grotų varinės dūdos... O tu išėjai, tėve, pilka miline, ir nieks tau negrojo, kai nušovė tave. Aš nežinau, ir nieks nežino, kur tu, bet tavo kapas visur, ir žemė visur šventa, ir žmonės, kurie vaikšto žeme, – šventi, ir aš, tavo sūnus, šventas.

*

Iš šviesios vaikystės aš atėjau iki savęs, ir dabar, žingsniuodamas gatve pliaupiant lietui, iš naujo atradau save.

– Pasaulis labai didelis, – pasakiau aš kartą vaikystėje, kai prisirovęs morkų iškeliavau dulkėtu ir nežinomu keliu tolyn ir nuvargęs, seniai sugrauzęs morkas ilsėjausi pagriovy. Ir baltos dulkės ant mano basų kojų buvo nepaprastos dulkės, kuriose gali kapstyti vištos, – jos dvelkė kažkokiu lengvu ilgesiu ir tolimais kilometrais, nutįsusiais per žemės lygumas ir kalnus. Ir pasidarė gera, kad yra namai ir mano gimtasis miestas, pasiklydęs tuose neaprépiamuose žemės plotuose, ir aš buvau laimingas, kad gimiau čia, o ne kitur. Ketverių metų mane operavo, aš vos nemiriau. Anksčiau didžiudavau tu, bet dabar nebūčiau galėjęs girtis vaikams savo operacija ir rodyti melsvą pjūvį ant pilvo, nes aš supratau, koks platus pasaulis ir kad labai gera, jei jame gyveni.

Aš žingsniavau dabar grįždamas iš savo vaikystės, aštuoniolikmetis, jaunas, stiprus, per miestą, paskendusį lietuje, ir klausiausi vandens kriokimo užsikimšusiuose vamzdžiuose, ir mačiau žmogų, parimusį už patamsėjusio, lietaus plakamo lango. Aš jutau tuos nematomus, širdim tesuvokiamus ryšius, kurie jungė mane ir tą žmogų, susimąščiusiomis akimis žiūrintį į lietu, ir neišsenkančią šilumą, kuri apgaubia mus ir kiekvieną mūsų paliestą daiktą. Mano širdis tyliai dainavo, be žodžių, kaip dainuoja smuikas, ir jaučiau, koks aš esu geras ir kokią beribę meilę nešioju savyje.

Po mėlynu dangum mano miestas. Kai užlipu ant kalnų, visada išgirstu jo giesmes: darbininkų, skambias ir nekaltas berniukų ir mergaičių, iškilmingas saulėlydiškas senių giesmes. Žmonės dirba, juokiasi, valgo, mylisi, rašo laiškus ir įmeta juos į mėlynas pašto dėžutes. Ir nieko daugiau nereikia, ir viskas prasminga...

Aš žiūrėjau į pašto dėžutę už alinės kampo, o gatvės dar tebedžiūvo po vakarykštės liūties, ir veržėsi pro skylę iš mėlynos pašto dėžutės lyg iš garlaivio tiršti dūmai: jaunas toks kaip aš žmogus, apsižvalgęs ir gudriai šyptelėjęs, įmetė rusenančią nuorūką į dėžutę ir lyg niekur nieko nuėjo. O, aš tave visada pažinsiu!..

Grįžau namo, atsiguliau ir užsimerkęs dar ir dar mačiau mėlyną pašto dėžutę, pro plyšį lyg iš garlaivio virstančius dūmus ir pats fiziškai aiškiai jutau, kaip raitosi nuo karščio laišakai ir virsta pelenais. Aš nenorėjau, draudžiau sau galvoti. „Miegot, miegot“, – tikinau save per jėgą, pagaliau užsnūdau ir neramiai vartydamasis sapnavau, bet ne pašto dėžutę, o baisų, įniršusį žmogų, mokyklos sargą, kirviu kapojantį skambutį. Pabudau, kai kambary jau plaukiojo prieblanda, nuvargęs, lyg visai būčiau nemiegojęs. Į stiklą beviltiškai daužėsi musė. Aš pagiežingai šyptelėjau ir vis taip pat šypsodamasis ėmiau priekabiai apžiūrinėti kambarį. Už lango kieme kažkas nematomas atsikrenkštė, kažkas staiga plonai idiotiškai sukikeno. Baisi neapykanta užplūdo mane, ir man atrodė, kad nutvėręs automata galėčiau šaudyti aukštyn, žemyn, visur, į viską aplinkui. Aš mažai, tik retkarčiais rūkiau, bet dabar ėmiau traukti cigaretę po cigaretės iki apsinuodijimo, išsekau, nuilsau, ir mane apėmė gailėstis sau, nesuprantamas liūdesys ir skausmas, aš norėjau verkti kaip nuskriaustas vaikas.

Aš nepažįstu savęs ir galbūt ieškosiu savęs ir nespėsiu rasti. Dar vakar, kai pylė lietus, aš buvau šventas, ir pasaulis, ir žmonės buvo šventi, ir aš tikėjau tada, kad taip bus visados, kad iki tol aš be reikalo gyvenau kankindamasis, per jėgą. Atrodė, kad tereikia suvokti, jog mūsų gyvenimas šventas, ir mes, ir viskas mūsų bus gaubiama meilės ir šilumos.

Bet ateina su rusenančiais papirosais žmonės, kuriems gyvenimas – lengvas spalvotas filmas, ir sudegina viską.

Kieme rėkia primuštas vaikas, trinksi priebučio durys, kažkas atkaukši link mano kambario, barbena ir klausia:

– Gal tamstom žuvies reikia... Šviežia...

– Ak, nekiškkit jūs savo žuvų...

Taip, nereikia, mums nieko nereikia, mes visko turim, draugų, ir tų daugiau nei žuvų.

„Tai ko tau, sakyk, gerbiamasis, trūksta?“

Aš įsiklausiau į save. Kažkur giliai širdies gelmėse skambėjo senas atsisveikinimo valsas, ir atėjo seniai žuvęs mano tėvas, susimąstęs, pilka miline. Lėkė kažkur juodas dangus, ir varinės triūbos gaudė seną valsą, lėtai sukosi žmonės pilkomis milinėmis padėję galvas vienas kitam ant peties... Tėvas žiūrėjo į mane, ir aš jutau jo milinės ir šautuvo kvapą. Paskui užtrimitavo kelionėn, ir visi nužygiavo vienodai rūstūs ir susimąstę, ir aš negalėjau atskirti: visi jie buvo mano tėvai...

*

Aš mažai pažinojau savo kaimynus. Dažnai ilgai ir atkakliai galvodavau apie kokį nepažįstamą, kartą sutiktą žmogų, ir visai nepastebėdavau šalia esančių. Pirmame aukšte gyveno storas, raudonas žmogus.

Jis buvo mėsininkas; dieną dirbdavo, o vakare kentėdavo – taip sakydavo visas namas, kai matydavo jį su sūnum ant suoliuko. Aš irgi sėdėdavau kartu, ir turbūt jam būdavo geriau, kai kas nors klausydavosi jo, kenčiančio balsu:

– Jos kraujas sugedęs... Jie pila naują... Bet iš kur jie ima tiek... Kai aš įsikirtau, beveik stiklinė pribėgo...

Jo žmona gulėjo klinikose, jis dažnai ten važinėdavo, ir jam kartą aiškiai pasakė: viskas... po dienos... kitos... gali rūpintis karsto.

Tą vakarą jis beveik nekalbėjo, retkarčiais sukūčkiodavo, paskui, matyt, mintyse palaidojęs savo žmoną, su švelniu priekaištu pasakė:

– Kraujas tas visur... taigi... Nereikėjo, sakiau... Kam mums tie vaikai...

Mes kartu nuėjome namo, mėsininkas išsitraukė raktą, atsiduso ir ėmė rakinti tuščio buto duris:

– Ech, kraujas... taigi... ir karstą užsakiau... tegu dirba... ech...

*

Šiandien radau ant suoliuko kažkieno užmirštą apiplyšusi „Robinsoną Kruzą“, geriausią pasaulio knygą, kaip sakydavau vaikystėje. Aš norėjau kaip anomis geromis dienomis pasinerti į knygą ir pajusti tą žavesį, kuris spinduliuodavo iš kiekvienos eilutės, bet bijojau rasti vien nučiupinėtus lapus. Nežiūrėdamas atsivožiau knygą ir ėmiau skaityti.

„... atsisėdau ant žemės žiūrėdamas į jūrą, kuri buvo tiesiai prieš mane, labai rami ir lygi. Taip besėdint, man kilo įvairių minčių, kaip antai: kas yra ši žemė ir jūra, kurios tiek daug mačiau, – iš kur jos kilo, ir kas aš esu ir tie visi kiti padarai... Aš atsikėliau susimąstęs ir nuliūdęs nuėjau atgal į savo užuolandą...“

Vaikystėje aš nesupratau, kad Robinsonas – tai aš, dabar ir aš išgyvenau tą žmonių ilgėjimosi jausmą, kuris kaip nesuprantama gėla persmelkdavo visą kūną, ir atrodė, kad visas mano gyvenimas tebuvo vien nesibaigiantis žmonių ilgesys.

Temo, mėsininko vis nebuvo, aš atsilošiau į medį ir pro lapus pamačiau žvaigždėtą dangų. Kažkur tarp šakų buvo lizdas, ištirpęs tamsoje, ten buvo tylu – paukščiai miegojo su paukščiais šonas prie šono savo namuose, žmonės uždegė šviesas, valgė vakarienę gerdami pieną ir riekdami nuo vieno kepalio duoną ir gulė jausdami vienas kito alsavimą. Mano langas buvo tamsus: ten niekas neraikė duonos ir negulė kartu miegoti. Tėvas užsimetė ant peties šautuvą ir išžygiavo visam laikui, ir motina, kai buvo gyva, dažnai bedirbdama staiga sustodavo ir imdavo pasakoti, tarsi kalbėtusi su savimi. Aš daug ką užmiršau – nereikia pykti ant manęs, mažas tada buvau.

Aš gimiau sušaudytoj, apdegusioj lignoninėj išdaužytais stiklais. Motina pagalve užkimšo langą, bet vis tiek pūtė šalti skersvėjai. Kitoj gatvės pusėj degė vaistinė, vėjas nešė dūmus, ir aš ėmiau kosėti.

– Tu smarkiai kosėjai... Saugokis bronchito, – visada sakydavo motina pertraukusi prisiminimus.

Aš ir dabar dažnai kosčiu, matyt, tie prakeikti karo dūmai giliai įsigrauzė į mane.

Visi motinos prisiminimai nejučiom sueidavo į tėvą. Jis ir atsisveikino su mumis paskubom, nenusiimdamas šautuvo, o aš rėčiau ir stūmiau šalin savo tėvą, apsivilkusį šiurkščia miline.

Paglosčiau ir palikau knygą po medžiu su paukščiais ir žvaigždėmis ir nuėjau vienas miegoti.

Aš įpratau, man pasidarė lyg kokia pareiga sėdėti po medžiais su mėsininku ir jo sūnumi.

Mėsininkas, kaip visada, padūsauja apie blogą kraują ir eina namo. Berniukas, matyt, bijo tuščių, seniai netvarkomų kambarių ir sėdi tylėdamas, sunėręs pirštus ant pilvo kaip senis. Su juo dar sunkiau negu su jo tėvu. Aš juokinu jį, net mėginu vaikščioti ant rankų. Jis žiūri į mane nemirksėdamas, išplėstom akim ir tyli, nesišypso. Aš klausiu jį:

– Ką tu mėgsti? Na, ką tu mėgdavai?

– Pasakas...

Aš nežinau gerai nė vienos pasakos, niekas man jų nesekdavo, bet man nesunku visur matyti pasaką. Aš žiūrėjau į iškritusį iš lizdo paukštytį ir pasakojau berniukui apie jį, bet taip, lyg jis gyvas būtų.

– Taip, paukščiukas gyvas, ir bus jis visada gyvas. Paukščiai irgi gimsta, kaip žmonės. Aš ir tu, mes visi gimėm, – bet sakoma, kad paukščiai prasikala. Mažas paukščiukas prasikalė, motina jį apgaubė sparnais, ir jis dabar žinojo, kad visa, kas gera ir šilta, vadinasi motina. Jis išlindo iš po motinos sparno ir krūptelėjo: buvo tamsu, girdėjosi kažkokie baisūs, bet įdomūs garsai. Jis sužinojo, kad tai jų namai – medžiai šniokščia...

– Tau įdomu? – paklausiau berniuką.

Aš galėjau pasakoti visą naktį.

– O jų namai – medžiai? – atsakė berniukas.

– Na taip, ir jie gyvena...

– O medžiai kapinėse patys auga ar juos sodina? – paklausė mėsininko sūnus.

Aš pakilau nieko nesakydamas, beveik šiurkščiai paraginąu berniuką, atidaviau jį mėsininkui ir ėmiau kopti tamsiais laiptais kabindamasis turėklų į savo kambarį.

*

Vakare atėjo mano draugas, pasakė „olialia“ ir nusijuokė. Buvo gera, suoliukas stovėjo tuščias – mėsininkas, matyt, buvo pas žmoną, ir atrodė, kad jokios mirties negali būti šiame puikiame pasaulyje. Aš mylėjau medžius, ir mes atsisėdome po jais, kur kiekvieną vakarą kentėdavo mėsininkas. Aš nekentėjau ir galvojau, kad ir mano draugas negali kentėti tokį puikų vakarą.

Vos spėjom prisėsti, kai pamačiau mėsininką su sūnum už rankos. Jis atsisėdo greta mano draugo, ilgai dūsavo, šnarpštė, paskui pasakė pirma taikydamas man, paskui mano draugui:

– Kraujas, taigi... O tu labai gražiai grojai...

Mano draugas žvilgtelėjo į mėsininką ir ėmė batu knisti žemę.

– Kraujas tas... taigi... o ji, vargšėlė, kamuojasi... nemiršta, – pasakė mėsininkas ir pakartojo su tokia baisia širdgėla ir neviltim, kad mano draugas atsitraukė nuo mėsininko.

– Nemiršta... jie dirbtuvėse karstą padarė... nieks nemėgsta karstų... ir turėjau pasiimt...

Mėsininkas palietė mane prakaituota ranka ir persilenkęs per mano draugą ėmė šnibždėti.

– Tu žinai... taigi... jis sandėliuke stovi dabar... ten ir buhalterės kartu malkos ir viskas... bijo moteriška, supranti, tokie jau žmonės... Tai laikinai... laikinai... ar galėčiau perkelti į jūsų... taigi...

– Ak, darykit, kaip jūs...

Man buvo gaila vakaro.

Mėsininkas sušilęs tempė karstą pro malkinės duris, sūnus stovėjo šalia ir nemirksėdamas žiūrėjo į karstą, aš irgi žiūrėjau, bet nenorėjau padėti mėsininkui.

Paskui jis vėl prisėdo prie mūsų šluostydamasis kaktą, su lengvu pasitenkinimu atsiduso, skubiai išleido dar vieną atodūšį, sunkų ir kenčiantį, kažką galvojo, paėmė už rankos mano draugą ir pasakė:

– O, tu gražiai grojai... labai gražiai... Man, matai, supranti... gera ji buvo... Ar negalėsi pagrot, kai... Noriu, supranti, kad laidotuvės...

Aš negrosiu.

– Ne, tu ne taip... aš užmokėsiu ir...

– A, pasilik tuos pinigų... man ne tiek duodavo, ir tai... – jis atsitraukė nuo mėsininko, bet mėsininkas vis tiek bandė pagauti jį už rankos, ir man atrodė, kad jis pašoks ir išrėks jam į veidą: „Atitrauk velniop savo karstuotas rankas!“ Bet jis tik nekantriai pasakė:

– Na, ko tu prikibai... ir, be to, gyvą žmogų... nemyli, kad taip... O aš negrosiu... užtenka man jau...

Mėsininkas pabalo ir ėmė giliai traukti orą. Berniukas staiga prišoko prie mano draugo, ėmė jį daužyti kumščiuokais.

*

Visur buvo mirtis... Vaikystėje, kai pradėjau galvoti, aš buvau nemirtingas, ir mano mylimi žmonės turėjo būti nemirtingi. Bet jie netikėjo tuo ir todėl mirė. Tada manyje dar gyveno Dievas, jis buvo kuklus ir primindavo save tik vakare, kai reikėdavo melstis. Aš jau tada buvau maištininkas, skaičiau Baironą ir neapkenčiau jokio nusižeminimo. Tad kaip aš galėjau klauptis ant kelių? Ir aš ėmiau melstis gulėdamas, ir buvau lygus su Dievu.

Paskui atėjo mirtis – vaškinės žvakės, vaškinis motinos veidas ir kvapas, mirties kvapas. Aš pirmą kartą, stingdamas nuo atsivėrusios prieš mane klaikybės, suvokiau, kas yra mirtis, ir supratau, kad Dievas – tai mirtis, ir ėmiau neapkęsti jo. Naktį kartą pabudau ir ilgai žiūrėjau į tamsą. Langai buvo ne juodi, o juodai mėlyni, švytintys su baisia įtampa. Kažkur toli griaudė, švokštė medžiai ir kaukė šuo, paskui nutilo, ir kaukimas pasigirdo arčiau.

Pajutau šalant širdį ir instinktyviai susiriečiau į kamuoliuką – aš žinojau, kad čia ateina dievas, neapkenčiamas mirties dievas. Man pasirodė, kad išgirdau durų girgždėjimą ir žingsnius link mano kambario.

Aš sukandau dantis, man atrodė, kad šaltos rankos grabinėja po patalą. Aš verkiau:

„Dieve, palik mane, leisk man gyventi... kam tu pasiėmei mamą... aš niekam netrukdu, ir tu niekam netrukdyk... ir tegu gyvena visi, kuriuos aš myliu, tegu visi nemiršta...“

Aš maldavau, o jis piktai juokėsi. Man stingo širdis, bet, beprotiškos drąsos apimtas, pasakiau jam:

– Aš nesimelsiu!

Jis užspringo juoku, ir aš, virpėdamas, sulaukęs raudą, ėmiau grasinti:

– Aš nušausiu tave... aš užmušiu tave... aš nebijau tavęs... ir kam tu visiems trukdai!

Paskui išgirdau burzgiančią kieme mašiną ir besikeliantį šoferį ir daugiau nebebijojau. Kambarį buvo šviesu nuo mašinos prožektorių, ir dievo nebebuvo: jis pabėgo ir niekada nebegrižo.

Aš kūriau tada planus susprogdinti visas bažnyčias ir kapines, atimti iš senių, besigardžiuojančių mintimis apie mirtį, visas lazdas ir ramentus, išvesti į saulę ir priversti juos juoktis, šokinėti, būti sveikiems ir pasakyti tada žmonėms:

– Žmonės, mes nemirtingi!

Dabar stebiuosi, kad manęs visai nebejaudina vaikystės nemirtingumas. Nejaugi aš pasidariau mirtingas kaip tie žmonės, kurių nekėsdavau, ir man darosi baisu, kad mano širdis gali išsekti ir aš negalėsiu gyventi neramiai ir audringai. Aš nenoriu būti panašus į tuos vadinamuosius subrendusius, aš noriu būti vaikas, kuriam viskas prieš akis ir viskas neaišku.

*

Kiemu eina gražioji laiškanešė. Prieš mano langą ji susikaupia. Aš užrakinu duris ir spūdinu į tamsų koridoriaus galą. Ji lipa laiptais, spaudžia durų rankeną, ilgai stovi ir nueina nepalikusi jokio laiško.

Kai pradėjau dirbti, man buvo sunku, aš neturėjau draugų, ir būdavo gera šnekėtis su draugišku žmogumi. Ji ateidavo baigusi išnešioti paštą visai gatvei. Aš drybsodavau tuo metu lovoje nusisukęs į sieną. Ji klausdavo:

– Tau vis nesiseka?

Man visiškai tada nesisekė, ir gamykla rytais, kai eidavau į darbą, pasitikdavo kaip urzgiantis žvėris.

Aš sekdavau tylus jos žingsnius: štai ji pataisė kažką ant stalo, kažką pastatė į vietą, aš jos visai nesivaržydavau ir kalbėdavau, kas ateidavo į galvą: apie darbą, apie tai, ką aš galvoju ir kas mane kankina. Ji klausydavosi tylėdama nenuleisdama nuo manęs akių.

O vėliau aš ėmiau jos vengti.

Dabar, kai man atneša laiškus, jų neskaitau: juos rašo ji pati ir pati nešioja.

*

Mano draugas nuo ryto važinėdavo mašina, ir aš slampinėjau be tikslo po miestą. Prieš akis buvo visa diena kišenėje turėjau pinigų, ir nutariau pasigerti. Alinėje pradžiai užsisakiau tik alaus ieškodamas vietos atsisėsti. Jauni barzdoti žmonės užmerktomis akimis lėtai siurbė alų. Aš laukiau, kada jie atsimerks, bet jie tikriausiai nieko nenorėjo matyti. Kažkoks apygirtis linktelėjo man, aš atsidusau ir prisėdau prie jo. Jis buvo gerokai įgėręs, padeklamavo kažkokį eilėrašį ir prisipažino, kad myli mane. Aš užsakiau vyno, jam daviau tik truputį ir gerdamas susilyginau su juo.

Jis žiūrėjo į mane nemirksėdamas ir ėmė niūriai į taktą linguoti galvą:

– Eina dienos, eina, eina...

Paskui kimiai su ašaromis akyse uždainavo:

*Naktys be mėnulio,
Kaip širdis be meilės.*

Aš atsilošiau ir girtai nusijuokiau:

– Nėra jokios meilės... pasaka, ir tu dar, seni...

Jis ėmė gintis rankomis, pridėjo pirštą prie lūpų:

– O, nekalbėk, nekalbėk... Tu jaunas dar... duok, pabučiuosiu...

Jis norėjo apkabinti mane, kai staiga susigūžė:

– Nejudėk... ten už lango... duktė... aš nenoriu... nejudėk.

Aš pamačiau už stiklo mergaitę ilgais puikiais plaukais. Jos veido gerai neįžiūrėjau, bet ji man pasirodė liūdna ir graži. Ji pastovėjo kiek ir nuėjo. Aš atstūmiau girtą jos tėvą ir išbėgau į gatvę. Buvau drąsus ir pasisiūliau palydėti. Paskui staiga atsiminiau, kad geriau išsivilkęs, paprašiau luktelėti ir kaip viesulas nukūliau į alinę pasiimti švarko. Grįžau, bet jos jau nebebuvo, ir spyriau į alinės duris.

Paskui kažkas apsikabino mane ir išvedė iš alinės, aš ėjau kažkur ir miegojau nuvirtęs kažkur. Kai, ramstydamasis sienų, pasikėliau, buvo naktis. Nusvyrinėjau atgal į alinę. Ant durų kabojo sunki spyna. Atsistoju prie didelio stiklinio lango taip, kaip stovėjo ta liūdna ir graži mergaitė, ir pamačiau savo veidą. Ta pati įgrisusi nosis, tos pačios kiauliškos akys, nešiojama nenunešiojama burna, raukšlėta rūkaliaus ir alkoholiko kakta, kur barška kelios mintys ir daugiau nieko. Ir nėra jokios žmogaus didybės, o jeigu kas taip sako, tegu pasižiūri į alinės langą, ir medžiu, tada atrodo, būti geriau negu žmogumi.

*

Pabundu staigiai, lyg kieno stuktelėtas, akimirką nesąmoningai priešinuosi tai naujai būsenai, bet miegas jau nušvilpė nuo manęs kaip vienišas automobilis naktį, ir aš dar užsimerkęs pamatau šviesą. Man regis, kad net jeigu būčiau aklas, visada pabudamas matyčiau šviesą, ir aš dalelę sekundės būnu lyg kūdikis, kurio širdis ir protas vien lygūs balti laukai. Bet tuoj griaudėdamas užlieja mane kažkoks pilkšvai juodas nerimas, per akimirksnį gerokai pasenstu, viduje viskas įsitempia, ir aš visai pabundu, lyg žvėris pasiruošęs mirtinam šuoliui.

„Jeigu žmonės šaudytų, manęs neužkluptų netikėtai“, – pagalvoju kas rytą ir nulydžiu pilka miline žygiuojantį per širdį tėvą. Tai tapo man kaip malda, ir šiandien dundėjo juodas, rūstus dangus, kaleno kulkosvaidžiai ir ėjo tėvas mano širdies laukais. Galvą slėgė vakarykščio girtavimo drumzlės, ir man ypatingai sunku buvo jausti tėvo milinės šiurkštumą ir šautuvo svorį, ir aš sėdėjau nuleidęs galvą.

– Koks tu, sūnau?..

Tėvas žiūrėjo į mane, ir raitėsi juodi karo dūmai. Aš tik tylėjau parėmęs galvą kumščiais, ir jis nužygiavo, nes jo laukė sunki ir amžina kelionė.

*

Vaikščiojau gatvėmis, ir keistas nerimas stūmė mane. Aš žinojau, kad turiu sutikti kažką, ir žiūrėjau į visus praeinančius žmones – bet ne jų man reikėjo. Nuvargau, nuėjau į Didžiąsias pievas, dribau į žolę, užsimerkiau ir staiga aiškiai pamačiau melsvai pilką alinės langą, gražią ir liūdną mergaitę už jo, ir ilgesys suvirpino mane:

– Ateik tu, liūdna ir graži, ateik į šias Didžiąsias pievas...

Atsimerkiau, dangumi, vydamiesi viens kitą, lėkė balti debesys, vėjas siautė virš pievų, ir gulint žolės atrodė kaip tankus ir aukštas miškas. Aš išgirdau, greičiau pajutau miegančio žmogaus alsavimą. Žolėje, už vienišo krūmokšnio, veidu į mokyklą gulėjo tas baisus bekojis žmogus, sargas, kirviu sukapojęs mokyklos skambutį. „Jeigu jis turėtų šautuvą, puikiai galėtų apšaudyt mokyklą.“

Jis pabudo staiga, persivertė kniūbsčias ir paklausė durdamas į mane pirštu:

– Tu mokeisi mūsų mokykloj?

Aš linktelėjau galvą. Jis atsisėdo, ištiesė abiem rankom savo koją ir susijuokė:

– Tai durnas sutvėrimas ta koja... seniai nupjovė, o vis ramybės neduoda.

Atsiduso, stuktelėjo protezu į žemę ir niūriai burbtelėjo:

– O aš dar jūrininku norėjau būt...

Jis man nepasakė nė dvidešimties žodžių, bet aš mačiau visą jo gyvenimą, aš kūriau jį, ir visa tai, ką šis bekojis sargas turėjo bjauraus, nereikalingo ir šlykštaus, man savaime atkrita, ir liko žmogus, kurio visas gyvenimas tebuvo vienas didelis troškimas, viena didelė svajonė.

Jis labai norėjo būti jūrininku ir būtų buvęs. Išsiruošė, atsibučiavo, nusigėrė, ir tą pačią dieną malūnas įsuko jį, – ir sudie, jūra. Prieš tuos keliolika metų jis atėjo į mokyklą išvargęs ir susenęs, su puikiu senovišku skambučiu. Ir priėmė jį sargu daugiausia dėl to skambučio, ir davė kambarį pusrūsy, šalia katilinės. Atpjaudami koją žmonės kartu atpjovė nuo jo kažką daugiau, jis užsisklendė savy, tapo atšiaurus, ir niekas per tuos ilgus metus nežinojo, kas dėjosi jo širdy. Jis įprato niekinti ir nekęsti visa, ką jis gaudavo iš žmonių, ir jam atrodė, kad priimdami jį į mokyklą žmonės duoda jam išmalda, nors iš tikrųjų jis buvo stiprus ir geras darbininkas. Jis niekada nebuvo matęs jūros, bet ji užgriuvo jį – šviesi, sklidina laimės, o ne vandens, kai jis ruošėsi tapti jūrininku, ir – kažkokia karti, deginanti kaip nuoskauda, bet vis tiek geidžiama, kai jam nupjovė koją. Jis gulėdavo savo kambarėly prie katilinės, ir naktimis kankindavo jį jūra, spėjusi pavirsti kažkuo gyvu, ir jis geisdavo jos, kaip geidžiama moters. Ir kai retkarčiais kas nors, prisiminęs jį, pasiūlydavo važiuoti kartu su ekskursija prie jūros, jis blykšdavo ir kietai sučiaupęs lūpas staigiai nusisukdavo. Jis nežinojo, kad nejučiomis mokykla jam tapo laivu, kuriuo jis vagojo jūrą, laiko jūrą. Ir jis kūrendavo ne mokyklos katilinę, o laivo mašinas ir iškeldamas vėliavas vaikščiodavo ne mokyklos stogu, o laivo deniu, ir jis jau būdavo nebe sargas, kuris skambina pamokoms, renka šiukšles ir kūrena netikusia anglim katilinę, o vairininkas, atsakingas už savo laivą, tegu ir eilinis vairininkas. Jis neaiškiai pajuto tą tik tada, kai sukapojo skambutį ir visam laikui išėjo iš mokyklos. Jis, o ne kas kitas turėjo skambinti paskutini kartą tiems, kurie paliko mokyklą, jis, o ne kas kitas matė, kaip vaikai virto vyrais, ir kai jam neleido šito, kai net jėga norėjo atimti skambutį, jis suspaudė jį ir pasakė:

– Aš atsinešiau, aš išsinešiu, – ir kietai sučiaupęs lūpas visų akivaizdoje užsimojo kirviu.

Saulė pasisuko ir plieskė mums į veidą.

– Ta saulė šiandien kepina, – pasakė sargas.

Kepina... Ir ten, prie jūros, saulė jį kepino.

Kai jis išėjo iš mokyklos, ilgai bastėsi be vietos, ir dienos pasidarė pilnos irzlumo. Jis pasiėmė su savim viską, net sukapotą skambutį, nenorėdamas mokyklai nieko palikti, ir nežinojo, kad palieka viską. Jis dabar turėjo daug laiko, ir jūra kaip niekada jį kankino, ir jis neištvėrė. Autobusas vežė jį visą dieną, o jis sėdėjo sustingęs kaip lavonas, nenusivilkdamas net savo storo švarko. Paskui jis brido per pajūrio kopas, nuvargu, ir jam atrodė, kad nėra jokios jūros – žmonės išsigalvojo ją, kad jį kankintų.

Bet pagaliau jis pamatė jūrą. Ji buvo rami kaip didelis ežeras, saulė kepino, ir visas paplūdimys buvo nugultas žmonių. Tai vadinosi jūra. Jis ėjo pačia pakrante, vienintelis juodas ir nerangus tarp nuogu, įdegusių žmonių, palikdamas galias pėdas. Ėjo įsmeigęs žvilgsnį kažkur priešais save, ir raukšlės, sugulusios prie lūpų, buvo lyg kirviu iškapotos.

– Kur jūra?.. – sumurmėjo jis į nieką nesikreipdamas, bet jį išgirdo tie nuogi, besivoliojantys smėlyje žmonės, kažkas nusikvatojo:

– Čia jūra...

– Kur?.. – pakartojo jis.

– Čia, seni, čia...

Jis nuėjo per Didžiąsias pievas ir paliko tylų, visur esantį gerumą, kažkokią meilę, persunktą gėlos.

*

Aš galvoju apie tą bekoją žmogų, sukapojusį kirviu skambutį, ir jaučiu dar didesnį dirginantį ilgesį ir nerimą. Kai vaikštau gatvėmis, man ima atrodyti, kad ieškau ne tos mergaitės už alinės stiklo, o kažko liūdno ir gražaus. Ir aš kaip niekada aštriai juntu laiko svorį, valandas, minutes, akimirkas, kurios ne šiaip sau laikas, slenkantis laikrodžių ciferblatais, o mūsų gyvenimo gyva, neiškertama dalis. Buvau tikras, kad rasiu, ko ieškau. Ir kai pagaliau gatvėje sutikau tą gražią ir liūdną mergaitę, ji juokėsi, ir aš nežinojau, ar prieš mane tai, dėl ko jaučiu nerimą ir ilgesį ir bastausi gatvėmis. Žiūrėjau į ją, šypsojau susimąstęs, kalbėjau apie pirmą mūsų susitikimą, apie švarką, paliktą alinėje, siūliau susitikti dar kartą, nors ne tą tuo metu galvojau. Aš ilgai žiūrėjau į ją, užmiršau šypsotis, ji irgi staiga liovėsi juoktis, ir pasakiau susimąstęs, beveik niūriai:

– Vis tiek ateik.

Ji valandėlę tyrinėjo mane, apsisuko ir nuėjo. Ėjau šalia jos ir žiūrėjau jai į veidą. Ji stabtelėjo, ir aš paklausiau:

– Ateisi?

Ji apsidairė aplink lyg šaukdamasi pagalbos, žvilgtelėjo į mane, nudelbė akis, o aš vėl paklausiau:

– Ateisi?

Ji skubiai, tartum netekusi kantrybės, nežymiai linktelėjo ir beveik bėgte nubėgo. Aš staiga nusijuokiau ir niekaip negalėjau suprasti, kur manyje tūno šitokia daugybė linksmumo.

Dangus buvo baltas, žmonės geri, medžiai galingi, ir aš buvau galingas.

*

Vaikystėje po motinos mirties aš pirmąkart stovėjau tose didžiulėse pokario duonos eilėse. Giminaičiai aprenge mane storai ir dar su tamsa užėmė eilę – pastatė mane už vatinės kažkokio senuko nugaros ir prisakė niekur nesitraukti. Aš sušalau, marino miegas, ir senuko nugarą tapo gerai pažįstama kaip sodas, kuriame mes slapstydavomės. Rytą ėmiau prašyti, kad pasaugotų eilę.

– Eik, eik, berniuk, nebijok, nusilengvink į sveikatą, – nuramino senukas, – eilė ne vilkas, nepabėgs.

Aš bėgau į griuvėsius ieškodamas tuščios vietos, o eilė buvo išsirangiusi ir vietoj išpampusi kaip milžiniška gyvatė. Griuvėsiuose nuo vėjo slėpėsi moterys su vaikais, aš nubėgau toliau. Ir tuo metu ta milžiniška gyvatė subangavo – atidarė krautuotę. Aš puoliau ieškoti pažįstamos nugaros, bet neradau. Gal senukas jau buvo viduje ir pirkto duoną? Įsikibau į duris, bet moterys atstūmė mane ir ėmė šaukti:

– Prielipas, prielipas!..

Grįžau į griuvėsius, ten buvo tuščia, visi pirkto duoną, ir aš šlapinausi tada prisiglaudęs prie raudonos sienos.

Dabar laukdamas sėdėjau ant akmeninių buvusio vienuolyno laiptų. Kai pirkau tai liūdnei ir gražiai mergaitei visą krūvą gėlių, stebėdamasi gėlininkė klausė:

– Kam jums tiek daug?..

Kam... Tada buvo duonos eilės... o gal visai tada neaugo gėlės? Nuo vienuolyno iki pačių Didžiųjų pievų vaikščiojo apsikabinę jauni kaip aš žmonės.

Ėmė temti, o aš vis laukiau, vaikai sustodavo ir spokso davė j mane, ir iš vaikystės kaip tolimi kartūs dūmai padvelkė j mane baisus svetimybės jausmas.

Prielipas. Tai kas – jie, praeinantys apsikabinę pro šalį, ar aš su savo idiotiška krūva gėlių – svetimi miestui? Jie moka juoktis, jie moka kažkaip savaip mylėti, lyg nešioti švelnų ir minkštą megztinį, jie moka gerti alų užmerkę akis, jie gali sudeginti laiškus mėlynoje pašto dėžutėje ir jie gali pražygiuoti visą pasaulį sukišę rankas j kišenes, ir jiems nėra jokių uždraustų zonų ir nieko negalimo. Aš gėdijausi savęs kaip vaikystėje, jie buvo stipresni, ne – gajesni, nepajudinami, jie vadinosi dabartiniai, o aš galbūt tebuvo Robinzonas Kruzas, išmestas su glėbiu gėlių j jų krantą. Ir niekam aš nerūpėjau, ir niekas neatėjo pasitikti manęs.

Visai vakare pamačiau raudoną motociklą. Jis sustojo prie tabako kiosko, motociklininkas nulipo, o mergaitė, ta liūdna ir graži mergaitė, kurios aš laukiau, liko sėdėti. Ji staiga pasisuko ir žvilgtelėjo j vienuolyno pusę. Aš pašokau, perbėgau gatvę ir pasakiau:

– Paimk gėles...

Ji sėdėjo nejudėdama, paskui skausmingai šyptelėjo:

– O, kam tiek daug?

Atėjo motociklininkas su cigaretėmis, aš padėjau, beveik meste numėčiau gėles ant motociklo.

– Oi, krenta... – pasakė mergaitė.

Motociklininkas išsitraukė plonos vielos gabalą, ir mes abu tylėdami pririšome gėles prie benzino bako. Kai nebebuvo ką veikti, jis įsikando cigaretę ir nedegdamas jos ėmė žiūrėti j vienuolyno bažnyčios bokštus. Ir aš jaučiau, koks jis dabartinis, jam tiko viskas, ir automatas jam būtų tikęs. Jie abu su savo motociklu, brezentinėm kelnėm buvo kažkokie... kažkokie tobuli.

Mergaitė nušoko žemėn ir pažiūrėjo pro mano galvą j bažnyčios bokštus. Tada motociklininkas apžergė motociklą, neskubėdamas degėsi cigaretę ir nudūmė kaip iššautas, nieko nepasakęs.

Mergaitė žiūrėjo j tamsias varpines ir bokštus jau tamsiame danguje.

– Šitą vienuolyną visi piešia... kai pradėjo nuo viduramžių, ir dabar...

Iš tolo ji su brezentinėm kelnėm ir aš atrodėme kaip du netikėtai susitikę vyrai. Tik aš tylėjau.

– Na, pasakyk, pasakyk, ką nors, – švelniai paprašė ji, – pasakyk... ką galvoji, pasakyk.

Nereikia daug šilumos, užtenka kibirkšties, išmestos j naktį, – tada kraujas, rodos, tampa minkštas, ir aš sakiau jai:

– Jeigu mirtumėm dykumoj nuo troškulio, paskutinį gurkšnį vandens tau atiduočiau...

*

Mėsininkas sėdėjo ant laiptelio ir jau visą valandą skuto bulves. Aš žiūrėjau j jo plačią nugarą ir norėjau pasakyti ką nors gera. Uždėjau ranką jam ant peties. Jis sudrebėjo visu kūnu ir teištare: „O... oo“, ir vėl ėmė nemokšišškai pjaustyti bulves. Grįžau j kambarį, atsinešiau peilį ir atsisėdau šalia jo.

– Jūs geri, berniukai... bet nereikia šaukt ant storulio mėsininko... sakyk „nemyli“... nereikia...

Mėsininkas kalbėjo tyliai, bet visai ramiai:

– Negalima taip iš karto, kaip tavo draugas... „nemyli“. Aš storas, negražus, niekam niekada neskelbdavau savo meilių, kaip dabar daro... vaikštinėja apsikabinę ir visur... ir išvietėj gali prisipažinti savo meilę... Taigi. Atpigo ta meilė kaip skuduras...

Aš paėmiau iš puodo blogai nuskustą bulvę, mėsininkas abejingai mostelėjo ranka:

– A, gerai ir tokios... taigi... atpigo... Tu jaunas, ir tos meilės... Nebuvo pas mus tokios mados... Miršta jinai, vargšėlė, ir nežinos... niekada, kad aš mylėjau. Jaunas smarkus buvau... ji, vargšėlė, ir tada tokia smulkutė... smarkus buvau ir įlindau pas ją... naktį. O jos tėveliai... O, irgi smarkūs buvo... sudaužė kaip obuolį ir dar pro langą išmetė... Nuropojau į daržinę, guliu kaip pripliektas šuo ir laižausi... Ir žiūriu gi – ateina! Ir žinai kas? Ji!.. Vargšėlė, smulkutė... kiša man prie lūpų puoduką su šaltu vandeniu. Ir žinai, atitrūko man viduje kažkas – ašaros ištryško... Taigi... ir apšvedėm, dirbom... Tas prakeiktas mano pilvas surydavo viską...

Jis piktai tėsė bulvę į puodą ir pasakė:

– Užteks... O tu geras... Sunku man dabar... ir nežinos, kad mylėjau...

*

Kai ėjom į Didžiąsias pievas, sutikau savo draugą su triūba po pažastim. Pasisveikinom ir ilgai, nejaukiai tylėjom. Aš laukiau, kada jis pradings, o jis stovėjo ir apžiūrinėjo ją nuo kojų iki galvos.

– O lia, – pasakė jis ir plačiai nusišypsojo, – man rodos, aš jus kažkur mačiau... baisiai matyta, lyg būtumėm gyvenę kartu...

– Ne, pasakiau, – tu negyvenai... Tu skubi kur? Tu vėl groji?

Jis nudelbė akis ir sumurmėjo:

– Aš nežinau... Mane kviečia... Bet aš nenoriu... Kai laidojo, garbės žodis... daugiau niekada...

– Tu labai gražiai tada grojai, – pasakiau.

Jis pakėlė galvą, mergaitė rūkė ir žiūrėjo į jį, jis tankiai sumirksėjo ir paklausė:

– O jūs... girdėjot, kaip aš grojau?

Mergaitė papurtė galvą.

– Tu niekada dar taip negrojai, – pasakiau.

Jis sugniaužė triūbą, lyg ruošdamasis trenkti ją ant grindinio, bet vėl paspaudė po pažastim ir sumurmėjo:

– Aš negaliu... ir daugiau niekada.

Mes atsisveikinom su juo, bet jis sekė mus kaip ištikimas šuo.

Prie alinės pamačiau žmogų, su kuriuo gėriau kartu, mergaitės tėvą. Jis stovėjo kaip įbestas, truputį prasižiojęs, staiga susigriebė ir kilstelėjo nušiorusią skrybėlę, vėl pakėlė ranką, matyt, norėdamas kažką sakyti, bet pasigailėtina nusišypsojo ir dar kartą kilstelėjo skrybėlę.

Mergaitė prikando lūpą, antakiai virptelėjo, paskui ji skausmingai, su kažkokia šalta, giliai užslėpta panieka šyptelėjo.

– O lia, – šuktelėjo mano draugas, – palaukit, kur jūs bėgat.

Mes sustojom. Jis prisimerkė ir netikėtai nuoširdžiai nusijuokė:

– Velniškai matyta... lyg būtumėm kartu...

– Ne, – krestelėjo galvą atmesdama plaukus mergaitė, – su muzikantais dar neteko gyvent...

Ir nusikvatojo. Mano draugas žavingai šypsojosi eidamas šalia jos, ir prasilenkdami žmonės nustumdavo mane į gatvę. Šaligatvis pasibaigė, prasidėjo smėlis... „Kaip dykumoj... geltonas.“

Didžiosiose pievose buvo vėjas – tuščia ir didelis dangus.

– Pagrok, – šypsodamasi pasakė mergaitė, ir jos šypsena nebuvo rami ir moteriška, o kažkokia kieta, raumeninga.

Jis aplaižė sukepusias lūpas:

– Aš seniai... kai laidojo paskutinįkart... jau gal ir nebemoku.

– O, tai tu ir pagrok, kaip grojai laidotuvėse. Mano draugas susigūžė.

– Nereikia, – paprašiau.

Jis atrodė dabar susenęs ir negražus. Mergaitė užsirūkė, pasiūlė mano draugui, bet jis nė nežvilgtelėjo. Aš paėmiau cigaretę, ji uždegė degtuką, aš pasilenkiau ir liūdnai žiūrėjau į liepsną – ji lėtai pakreipė degtuką į vieną pusę, į kitą ir numetė, kai jis ėmė deginti pirštus. Ir tada mano draugas pamėgino mums šyptelėti, nususuko ir užgrojo.

Debesys nubėgo dangum kaip baltos avelės. Ką šiandien laidoja? Nieko nelaidoja, dūdos palydi, ir viskas... Užkasa, ir viskas. Kokiuose smėliuose, kokiose širdyse laidosim?

Mergaitė išsitiesė žolėje. Mano draugas paguldė triūbą, mes atsisėdome iš dešinės ir iš kairės.

– Šitie debesys... kaip iš „Karalaičio kelionės“, – ji tingiai krutino lūpas.

– Mes nematėm šito filmo, – pasakė mano draugas.

– Ne filmas... paveikslas toks...

Ji pasikėlė, krestelėjo plaukus ir vėl šypsojosi ta kieta, nemoteriška šypsena.

*

Jauni menininkai ir jų keistos, liesos, nežinia iš kokių paveikslų nužengusios merginos su metalinėm apyrankėm ėjo palaidu būriu užimdami pusę gatvės. Aš pamačiau jų vidury tą motociklininką, dabar jau pliką. Jis pažiūrėjo į mane, jo akys buvo išsvargusios, ir linktelėjo galva. Priėjo prie mergaitės, ištiesė ranką, ji pakreipė galvą į šoną, ir perbraukęs ranka jos plaukus jis pasakė:

– Šeštadienį paskutinė diena... Motociklą pardaviau...

Jie nuėjo, o mes žiūrėjom į juos iš paskos kaip žiūri karvės, nė karto nevažiausios savo gyvenime, į nutolstantį traukinį. Mergaitė tylėjo susimąsčiusi ir staiga piktai pasakė mums:

– Jį ima į armiją.

*

Mano draugas nupirko bilietus, ji atėjo, ir aš taip pat. Man nė trupučio nebuvo linksma, ir filmas nebuvo linksmas – apie karą. Salėje buvo tvanku, pusiau tamsu, riaumojo padangėse lėktuvai, liepsnojo ir griuvo namai, klykė motinos, kurių vaikus traiskė tankai. Karas, visur buvo karas! Į kiekvieną iš mūsų nutaikyti šautuvai, į kiekvieną iš mūsų žvangėdami rieda tankai, kaukdami lekia lėktuvai, ir atominiai grybai išskyla į dangų ir dairosi mūsų, ir tu niekur nepasislėpsi, nors ir suspausi galvą rankomis ir rėksi: „Nenoriu, ne!“

Ji žiūrėjo ten, kur buvo karas, aš mačiau jos švelnų profilį ir puikius plaukus.

„Ne, mes vis tiek būtumėm gyvi...“ Paėmiau jos ranką, ji silpnai trūktelėjo, ir aš suspaudžiau ją.

„Mes būtina būtumėm gyvi, kad ir toje baisioje dykumoje, gyvi toje žemėje, išauginusioje atominius grybus.“

„Mes negyventumėm...“

Jos ranka buvo bejėgiška, tik vos juntamai virpčiojo.

„Ne, tai ne ta geltona dykuma, apie kurią tu kalbėjai... tai kitokia dykuma... Kokių gi vandeniu tu pagirdytum mane?“

Aš jutau pulsuojantį kraują jos rankoje, ir man pasirodė, kad ji tyliai verkia. Atsisukau ir pirmiausia pamačiau jos ranką, kitą ranką, gulinčią mano draugo delne, ir tą pačią akimirką jis paleido ją. Atsistojau ir nuėjau daužydamas į žiūrovų kelius iš kino.

Po kelių minučių išėjo ir jie.

– Aš niekada nemėgau tokių filmų, – pasakė ji.

– Turėjo būt komedija, – pasakė mano draugas. Mergaitė išsitraukė savo cigaretes, ir mes užsirūkėm stovėdami veidu viens į kitą, godžiai traukdami dūmą. Ji keistai šyptelėjo, mes irgi šypsojomės kaip nuskriausti vaikai, kol nepradėjome nei iš šio, nei iš to kvatotis, ir tas juokas buvo baisiai nejaukus.

Kai ji atsiskyrė nuo mūsų, mano draugas perbraukė delnais savo veidą, norėjo kažką sakyti, bet tik paklausė:

- Tu nežinai, kur mūsų mergyčiukė galėtų gyvent?
- Aš tik žiūrėjau į jį ir alsavau pravira burna:
- Mūsų... Taip... tu sakai... Ne, nežinau...

*

Šeštadienį mane nusivedė į vienuolyno rūsius, kur laidodavo viduramžiais vienuolius, ir mūsų mergaitė turbūt šaipydamosi – nesvarbu, sakė man:

- Tu juk mėgsti romantiką ar ne?
- Mes visi romantikai, – šypsojosi mano draugas.

Sunkias ažuolines duris užrakino, rūsy buvo tamsu, degė kelios žvakės, ir sėdinčių nišose, sutūpusių aplink sustatytus ant žemės butelius, rėkaujančių, besiginčijančių ir brazdinančių gitarą žmonių veidai atrodė iškraipyti ir tamsūs.

- Jūs bepročiai! – šaukė iš nišos.
- Menininkas ir turi būti beprotis.

Mano draugas spėjo įsitaisyti ant dėžės, pasiklausė ir rėkavo kartu su visais.

Aš žiūrėjau į pliką, ne visai lygią motociklininko galvą, ir po šitais rūsio skliautais kaupėsi ir tirštėjo liūdesys, ir aš jaučiau, kaip pavargo mano jaunas aštuoniolikmetis gyvenimas, ir su baime, su kažkokia apatija galvojau apie man skirtą gyventi laiką, kurį kas metai darosi vis sunkiau nugalėti. Aš vis žiūrėjau į nelygią motociklininko galvą, jo ausys atrodė dabar kremzlėtos, o akys buvo didelės, ir jis buvo visai nepanašus į tą, kuris nudūmė aną vakarą raudonu motociklu.

Ir jeigu jis būtų ėjęs į kalėjimą iki gyvos galvos ir pakvietęs mane, aš nesvarstydamas būčiau su juo išėjęs. Aš negailėjau savęs, jie girdė mane per daug neįkyrėdami, ir aš sakiau jam:

- O man visai nesvarbu, ar jūs žūsit armijoje kaip menininkai... Man nereikia... Aš turiu savo meną.

– Kokį, kokį meną? – klausė jis, ir jo didelės akys blizgėjo, ir jie dainavo svaigindamiesi senoviškomis kareivių dainomis, ir šoko lėtai vaikščiodami tamsioje rūsio pusėje įsikniaubę į savo mergaites.

- Tu nenori šokt? – paklausė keldamasis mano draugas.
- Ne, – pasakiau ir pats pasikėliau.

Jis tylėdamas atsisėdo. Priėjau prie mūsų mergaitės.

- Kokia tu? – paklausiau.

– O tu koks? – gūžtelėjo pečiais neatsigrėždama. Aš suspaudžiau kietai jos pečius, atsukau į save ir pasakiau žiūrėdamas į akis:

- Jeigu dykumoj mirtumėm troškuliui, paskutinį gurkšnį vandens tau atiduočiau.

Ji numetė nuo savęs mano rankas, krestelėjo galvą ir tankiai sualsavo, tarytum norėdama verkti arba juoktis:

- Tu ieškosi dykumų, nešiosies tą vandenį ir nematysi, kad čia pat žmones kankina troškulys.

Motociklininkas žiūrėjo į mus savo didelėmis akimis ir dainavo linguodamas į šonus pliką, kaulėtą galvą.

Apsisukau ir nuėjau į tamsą, kur šoko apsikabinę, ir atsisėdau ištiesęs kojas ant akmeninių grindų.

Užsimerkiau, man buvo nesvarbu, kas šoka, ir mūsų mergaitė galėjo šokti su kuo tik norėjo. Man nereikėjo šitų žmonių, ir aš visai nepavydėjau jiems tų žemių ir dangaus, kuriuos jie mato primerkę savo akis.

Po rūsio skliautais kaupėsi liūdesys, ir man gaila buvo jų, triukšmaujančių, šūkaujančių tarytum iš nevilties ar baimės, kad tas liūdesys prislėgs juos.

Vaikystėje po sunkios operacijos aš mokiausi vaikščioti iš naujo, ir pasaulis, kuris apsigyveno mano širdy, buvo liūdnas. Aš kentėjau, kad žemė tokia silpnutė, ir įlūždamas bėgdavau per ją naktimis kankinamas košmarų.

Kažkas papurtė mane, sunkiai kaip maišą kilstelėjo į viršų.

– Kelkis, sušalsi, – pasakė mūsų mergaitė.

Aš atsistojau, kažkas tėsė butelį į sieną, visi pritilo ir vėl ėmė dainuoti.

– Apkabink mane, – sušnibždėjo ji ir prisiglaudė.

...Tada aš apsirengdavau ir išsėdėdavau iki ryto už seno, kažkada tėvo buvusio rašomojo stalo ir deklamuodavau eilėraščius iš „Abėcėlės“. Aš neverkdavau, ne, bet juodas, nesuprastas sielvartas sėdo širdy.

– Man šalta... apkabink mane.

Aš mačiau, kaip plėtėsi jos akys. Jeigu mane paklaustų, kodėl aš toks jaunas ir liūdnas, pasakyčiau: „Todėl kad labai stipriai myliu mergaites ir... ir mūsų miestą, upes, lietų ir dulkes ant knygų ir dar išdžiūvusį sieną...“

– Man šalta...

Jos balsas buvo užkimęs ir išvargęs, akyse užgeso blizgesys, ir jos raumeningos kojos linko per kelius.

– Man šalta... – ji sukando dantis, sugniaužė mano marškinius, pakišo ranką po jais ir perbraukė nagais per krūtinę.

Aš suspaudžiau jos riešus, ji aiktelėjo. Duryš buvo užrakintos, pastūmėjau petim – neatsidarė, ir ėmiau daužyti jas kumščiais. Kažkas metė raktą. Mano draugas surado jį ir su kažkoku mįslingu veidu atrakino duris, ir jis man atrodė panašus į kalėjimo vartų sargą.

*

Ėjau tada per miestą, ir man baisu buvo grįžti į savo tuščią kambarį, aš norėjau nusigerti negyvai. Prie klubo, žybciodami papirosų ugnelėmis, rūkė vaikėzai, aš norėjau, kad jie užkliudytų mane, bet jie tylėdami pasitraukė į šoną.

Klube, prisiglaudusi prie kažkokio gauruočio, šoko gražioji laiškanešė. Ji matė mane, tyčia springo juoku, o aš stengiausi prisiminti, kur galėjau matyti tą apžėlusį tipą. Šokis pasibaigė, jis atsainiai užsirūkė, ir aš staiga pamačiau mėlyną pašto dėžutę, tirštus lyg iš garlaivio dūmus, ir man atrodė, kad suplūdęs į galvą kraujas sunkiasi pro odą. Prasibroviau prie jo, laiškanešė mėgino nusijuokti, bet staiga užsičiaupė, ir jis tingiai atsisuko į mane:

– Ko žiūri? Nepažįstamas? Susipažinkim...

Jis ištiesė man ranką su rūkstančiu tarp pirštą papirosu – ir aš trenkiau per ją. Aš jau ėjau į duris, o jis sekė iš paskos valydamasis papiroso pelenais nubertas kelnes. „Kur aš einu? Kam to reikia?“ – dar paklausiau savęs būdamas vestibuly. „Ė, viskas velniop“, – pasakiau ir nėriau į tamsą.

Ėjom ilgokai, kol atsiliko visi žiopliai, ir aš mačiau tamsoje kaip žvėris. Paskui užlindome už kažkokių sandėlių ir vienu metu lyg susitarę sustojome.

– Vadinasi, čia... – nervingai pasakė jis kišdamas į dantis papirosą.

Aš įsirežiau nugara jausdamas šiurkščias sandėlio lentas, jis tą pajuto, spjovė papirosą, ir mes, sustenėję iš įtempimo, šokom tamsoje viens ant kito. Žemė buvo kieta, primėtyta gelžgalių, sudužusių butelių. Mes švokštėm, aš jutau savo rankose jo kūną ir daugiau, draskiau jį. Smūgiai trenkdavo nematomi, ir aš gargaliavau spjaudydamas kraują:

– Tu, gyvate... tu...

Jis buvo galva aukštesnis, stambesnis, aš dusau po jo svoriu.

Mes išsiskyrėm, jis tikrai įniršo. Jis artinosi prie manęs, aš atsispyriau sienos ir režiau koja į tamsą. Jis norėjo atšokti, bet nespėjo ir susirietęs nuriedėjo.

Visas įniršis dingo, ir dabar pajutau aštrų skausmą galvoj, kojoj, visame kūne ir, tematydamas viena akim, nusvyrinėjau tamsia gatve prie ežero.

Ežeras nejudėjo, buvo juodas kaip naktis, tik truputį blizgėjo. Virtau kniūbsčias ant kranto ir ilgai lačiau galvą vandeny. Kai kilstelėjau ją, pamačiau ant akmens sėdinčią gražiąją laiškanešę.

– Ko tau čia reikia? Eik pas tą savo galviją apžėlusį... drybso prie sandėlių...

– Aš nežinojau, kad tu... – pasakė ji pakildama nuo akmens, – kad tu... aš jį nuvedžiau... ir atėjau pas tave... jis anoj ežero pusėj... Aš nežinojau...

Atsikėliau ir purvinas, žliaugiančia galva priėjau prie jos.

– Ko tu nežinojai?

Ji buvo liūdna ir kalbėjo pro ašaras:

– Aš nežinojau, kad tu... aš tik taip... ir man sunku... aš jo nemyliu...

Aš triukšmingai atsidusau ir pažiūrėjau į kitą ežero pusę. Ten buvo juoda ir tylu.

– A, myliu nemyliu... – man diegė koją, atsisėdau ant žemės ir ėmiau autis batą, – tu jo nemyli, aš jo nemyliu, mes, jūs, jie, jos nemyli... Skauda, draugai brangūs, ir tiek... Nemyliu, kai skauda... Pažiūrėk, drauge brangi, ar didelė skylė pakaušy...

Norėjosi verkti, kvatoti, šūkauti. Ji klusniai atsiklaupė šalia, priglaudė mano šlapią, sudaužytą galvą prie savęs ir ėmė baimingai čiupinėti pirštais:

– Čia?

– Čia... Kaip tik čia, – galvos centras...

Paskui ji atsargiai šluostė mano veidą, mane apėmė malonus tingulys, aš visai lioviausi plepėjęs, ir mintys plaukė galvoj lengvai, be sąryšio, neužkliudydamos manęs.

Pažiūrėjau į laikrodį: stiklas buvo išdaužtas ir nesigirdėjo tiksėjimo. „Kai žmogus miršta, laikrodis sustoja“, – pagalvoju ir apkabinęs per pečius gražiąją laiškanešę nuėjau namo, nors būčiau galėjęs eiti ir vienas,

– Aš... tu supranti...

– Aš viską suprantu, – nuraminau ją ir vėl ėjau nieko negalvodamas.

Prie namų pasakiau aciū, nukėliau nuo jos pečių ranką ir norėjau eiti, bet supratau, kad reikia dar ką nors pasakyti.

– Tu nežinai, kaip aš... kaip aš tave... – užgirdau kūkčiojimą.

Kilstelėjau ranką, ji staiga palinko į mane, aš apkabinau ją ir pabučiavau.

*

Nedegiau šviesos. Kambary buvo dar tamsiau negu lauke. Sėdėjau ant stalo ir klausiausi, kaip plaka širdis. Ir kuo daugiau klausiausi, tuo kaskart širdis tvinkčiojo smarkiau, tarsi daužėsi kūjais užpildydama visą kambarį, ir mane vėl užplūdo skausmas, aš kankinausi nebetekdamas jėgų. Atsidariau langą, širdis rimo. Apatiniame aukšte kažkas vienodai ir tęsiamai stūgavo. Užtrenkiau langą, pamėginau užmigti, bet stūgavimas smelkėsi pro visus kampus ir persunkė kiekvieną smegenų ląstelę. „Ramybės, duokit ramybės!“ Aš maldavau, prašiau, ėmiau rékti, vėl apsilvilkau ir nubildėjau į apačią.

Pro mėsaininko durų tarpą skverbėsi šviesa ir tas nepakenčiamas stūgavimas. Atplėšiau jas ir pamačiau kampe susirangiusį, išvargusį nuo verksmo mėsaininko vaiką, patį mėsaininką, nukorusį basas kojas nuo lovos, ir diržą, išvertą iš kelnių, ilgą mėsaininko diržą, besivoliojantį po stalų, ir pirmą akimirką man pasirodė, kad mėsaininkas prilupo sūnų.

– Kam kankini vaiką?

– Mirė... – pasakė mėsininkas, ir jo basos kojos ėmė tabaluoti kaip medinės.

– Nieks nemirė! – riktelėjau, pagriebiau vaiką ir išstūmiau pro duris.

– Nieks nemirė, aš jums, velniai... – kartočiau tempdamas vaiką į viršų. Mėsininkas stovėjo duryse užvertęs galvą į laiptų viršų ir buvo panašus į lokį, maurojantį iš skausmo. Ir tik tada aš viską supratau, bet mėsininkas grįžo atgal, ir aš jau nesikarščiuodamas įsivedžiau berniuką į savo kambarį.

Jis vėl ėmė stūgauti. Aš nežinojau, kaip raminti, tik purčiau jį ir atkakliai kartočiau:

– Niekas nemirė... niekas nemirė...

Jis aprimo, apsikabino mano kaklą. Aš jam rodžiau į tamsius medžius kieme, į žiburius, kurie mirksėjo pro jų šakas, ir sakiau:

– Va, medžiai... Va, žiburiai... viskas... ir nieko negali atsitikti...

Nukamuotas vaikas greit užmigo, tik retkarčiais jo lengvu, karščiuojančiu kūneliu perbėgdavo mėšlungiškas virpulyš. Sėdėjau nejudėdamas, kol atėjo mėsininkas ir pasiėmė sūnų. Jis buvo basas ir nepaprastai mandagus: tris kartus pasibeldė įeidamas ir pasakė perimdamas iš rankų vaiką:

– Na, sūneli, prisivakaravom pas žmones gerus... Namu eisim... eisim, jam atostogos, laiko viskam... o mum rūpesčiai... o miegot vis tiek reikia...

*

Kaitra kasdien didėjo, pievose ėmė ruduoti žolė, žmonės atlapotais baltais marškiniais slampinėjo po kiemus, trynė tarp pirštų džiūstančius lapus ir susiraukė žiūrėjo į saulę. Ore ėmė kauptis kažkas grėsminga: žiogai čirškė iš paskutiniųjų, šunys gulėjo kaip kailiniai maišai ir iškorę liežuvius dusdami gaudė orą.

Aš jaučiau tą baisią, ore tvyrančią įtampą, kvatojau visa gerkle, ir mūsų mergaitė dabar rūkė dažnai, beveik be perstojo, ir mano draugas baimingai žiūrėjo į mano veidą, suraižytą į stiklus, papuoštą pajuodusiomis mėlynėmis. Aš klausiausi, kaip viduje tempiasi visos mano stygos, ir laukiau audros.

Ir prasidėjo audra. Dangus aptemo, karktelėjo tolimas griaustinis, kartą kitą, užsikosėjo ir trūko – dangus dundėdamas su baisiausiu trenksmu griuvo ant miesto. Jiedu bijojo audros ir bėgo kaip triušiai.

Priešaky žaibas sklėdė į anteną, aš nusikvatojau; tame pragare mes pribėgom bažnyčią ir smukom pro apkaustytas duris į vidų. Iš pradžių tegirdėjau tik savo alsavimą, paskui užgirdau vargonus. Bažnyčia buvo tuščia, vargonininkas, matyt, grojo sau, ir tai buvo puiki muzika. Anksčiau aš nekenčiau bažnyčios ir visko, kas buvo joje, ir vargonai man buvo mirties muzika. Trenkė žaibas, labai artimas, sugaudė vargonai visu balsu, ir pasipylė audringi, nesulaikomi potvyniai, ir aš panorau bėgti tuščiais laukais, užlaužęs galvą į šelstantį dangų. Vargonai griaudėjo, ir visas gyvenimas buvo juose, dykumos buvo, baisus troškulyš buvo, ir buvau aš, jaunas ir laimingas, ir sakiau aš: „Tu neišlaikysi, širdie, sprok!“ Ir sprogo širdis.

*

Audra nudundėjo nuo miesto, vargonai sugaudė ir nutilo. Paskui išgirdau kaukšėjimą, besileidžiantį laiptukais. Mažas, dygus žmogutis pervėrė mane akimis ir staigiai dingo už durų.

– Jis konservatorijoje galėtų... bet klebonas... – sušnabzdėjo mano draugas, bet aš nesiklausiau.

[...]